

Prateći materijal

Kulturni odjeci Novog Sada

Sufinansira
Evropska unija

Naziv ture: Kulturni odjeci Novog Sada

Opšte informacije

- **Glavne teme:** javni prostor i identitet, kulturno pamćenje, svakodnevno građansko učešće, povezanost i zajednica
- **Ciljna publika:** Mladi uzrasta 16–30 godina (mešovite grupe, bez potrebnog predznanja)
- **Jezici:** engleski, francuski, nemački, srpski, mađarski, poljski
- **Grad / Država:** Novi Sad, Srbija
- **Polazna lokacija:** Trg slobode
- **Dužina:** 8 km
- **Procenjeno trajanje:** ~160 minuta
Pre ture: 15 minuta
Tokom ture: 130 minuta
Nakon ture: 15–20 minuta
- **Potreban materijal:** telefon, udobne cipele, beležnica (opciono)
- **Nivo pristupačnosti:** srednji (uglavnom ravna gradska ruta; za deo sa vidikovcem postoji pristupačna alternativa).

Prateći materijal

Ciljevi učenja

Opis: Ova tura istražuje Novi Sad kroz prizmu kulturnog pamćenja i svakodnevne građanske interakcije, ispitujući kako svakodnevni susreti, umetničko izražavanje i javni prostori oblikuju kolektivni identitet.

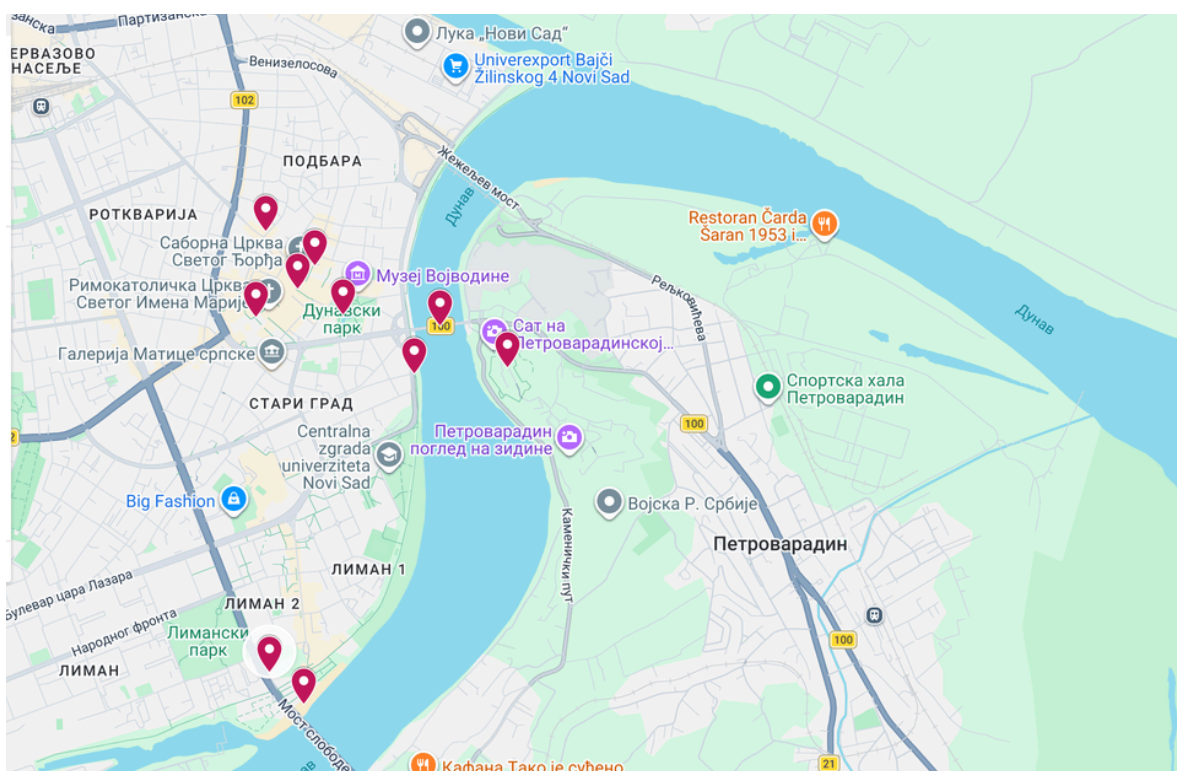
Umesto da se usredsredi samo na istorijske činjenice, tura povezuje lične priče, kulturne prakse i urbana okruženja, podstičući učesnike da razmisle o tome kako gradove ne oblikuju samo institucije, već i ljudi.

Ova tura počiva na ključnoj ideji: gradove ne oblikuju samo istorija ili arhitektura, već odluke, ponašanja i sistemi koji utiču na to kako ljudi koriste prostor. Javni prostor odražava društvene norme, kulturne vrednosti i nevidljiva pravila koja usmeravaju interakciju. Istražujući svakodnevna mesta u Novom Sadu, učesnici se podstiču da razumeju kako se prostor stvara, tumači i deli — i kako pojedinci doprinose njegovom oblikovanju svojim postupcima.

Građanska dimenzija leži u razumevanju:

- kako javni prostor utiče na ponašanje
- kako se gradi pamćenje
- kako pojedinci doprinose životu zajednice

Praktične informacije

Prateći materijal

Pristupačnost

Stanica	Pristupačnost
1. Trg slobode	 Potpuno pristupačan, ravan popločan trg
2. Zmaj Jovina ulica	 Potpuno pristupačna pešačka ulica
3. Matica srpska	 Pristupačan trotoar, obilazak spolja
4. Gimnazijska ulica (mural)	 Pristupačan pločnik, uzak prolaz
5. Dunavski park	 Uglavnom pristupačne, popločane parkovske staze
6. Dunavski kej	 Potpuno pristupačna priobalna promenada
7. Varadinski most	 Potpuno pristupačne pešačke staze sa obe strane
8. Vidikovac Podgrađe*	 Vidikovac ima stepenice
9. Sportsko-rekreativna zona	 Uglavnom pristupačno, popločan prilaz
10. Most slobode	 Potpuno pristupačan most i staza

- *Pristupačna alternativna ruta ide priobalnom promenadom i putem do istog vidikovca, bez korišćenja stepenica.

Bezbe

dnost

Tura se odvija u pešačkim zonama i javnim prostorima. Učesnici treba da poštuju uobičajena gradska pravila bezbednosti, obrate pažnju pri prelasku ulica i ostanu uz grupu. Preporučuje se udoban tempo hoda.

Prateći materijal

Pre ture

Ukupno trajanje: 15 minuta

Ciljevi

Pomozite učesnicima da:

istraže kako mesta oblikuju identitet grada;

uvide da isto mesto može imati različita značenja za različite ljude;

postanu istraživači kulture pre početka ture.

Rad sa grupom

Započnite kratkim individualnim osvrtom, nastavite razgovorom u paru ili maloj grupi i završite kratkim zajedničkim osvrtom. Podstaknite učesnike da podele lična iskustva i poštuju različite perspektive.

Potreban materijal

Telefon

Samolepljive papiriće ili beležnicu

Olovku

1. Moje mesto, moja priča (5 minuta)

Pitajte učesnike:

„Koje mesto u Novom Sadu za vas najbolje predstavlja grad i zašto?“

Učesnici zapisuju naziv jednog mesta i jednu reč koja opisuje kako se zbog njega osećaju (npr. pripadnost, sloboda, istorija, prijateljstvo, inspiracija). Pozovite nekoliko dobrovoljaca da ukratko podele svoje odgovore.

2. Različite perspektive (5 minuta)

U parovima ili malim grupama, učesnici razgovaraju:

Da li bi turista izabrao isto mesto?

Koje mesto najbolje predstavlja kulturu grada?

Može li jedno mesto imati različita značenja za različite ljude?

Svaka grupa deli po jedan zaključak sa ostalima.

3. Uvod u turu (5 minuta)

Objasnite da ova tura nije samo obilazak znamenitosti, već otkrivanje kako javni prostori, sećanja, kultura i svakodnevni život oblikuju identitet Novog Sada.

Pozovite učesnike da svako mesto posmatraju iz različitih perspektiva i da tokom cele ture imaju na umu sledeće vodeće pitanje:

„Koje priče priča ovo mesto i kako oblikuje identitet Novog Sada?“

Završite tako što ćete turu predstaviti kao istraživanje Novog Sada kroz njegove javne prostore. Objasnite da svaka stanica ističe drugačiji aspekt identiteta grada, podstičući učesnike da posmatraju kako se istorija, kultura, pamćenje i svakodnevni život odražavaju u mestima koja obilaze.

Prateći materijal

Tokom ture

Stanica 1: Trg slobode

Saveti za vođenje

Pre čitanja teksta, pozovite učesnike da posmatraju trg i podele šta ga čini važnim. Zamolite ih da obrate pažnju na zgrade, spomenike i ljude koji koriste taj prostor. Nakon kratkog razgovora, ispričajte priču o tome kako je trg nakratko promenio svoje simboličko značenje tokom snimanja filma „Nasilje na trgu”.

Napomene o kulturnom nasleđu

Trg slobode je vekovima društveno, kulturno i političko središte Novog Sada. Okružen znamenitostima poput Gradske kuće, crkve Imena Marijinog i spomenika Svetozaru Miletiću, odražava kako se javni prostori neprekidno menjaju kroz istorijske događaje i svakodnevni život.

Pitanja za razmišljanje

Šta ovaj trg čini važnim za grad?

Može li mesto promeniti svoje značenje a da ne promeni izgled?

Kako javni prostori utiču na kolektivno pamćenje?

Stanica 2: Zmaj Jovina ulica

Saveti za vođenje

Pre čitanja teksta, zamolite učesnike da posmatraju kako ljudi koriste ulicu. Podstaknite ih da primete kako se ljudi kreću, komuniciraju, susreću ili prosto prolaze. Pozovite ih da uporede današnju atmosferu sa onim kako zamišljaju da je istorijski korzo izgledao i funkcionisao.

Napomene o kulturnom nasleđu

Zmaj Jovina ulica je odavno jedna od glavnih pešačkih ulica Novog Sada i tradicionalno mesto okupljanja. Nekada poznata kao gradski korzo, bila je prostor u kome se društveni život razvijao kroz svakodnevne susrete, odražavajući promenljive obrasce komunikacije i javnog života.

Pitanja za razmišljanje

Kako javni prostori utiču na način na koji ljudi komuniciraju?

Šta se danas promenilo u načinu na koji se ljudi druže?

Može li ulica i u digitalno doba stvoriti osećaj zajednice?

Prateći materijal

Tokom ture

Stanica 3: Matica srpska

Saveti za vođenje

Pre čitanja teksta, pitajte učesnike kakvo nasleđe jedna osoba može ostaviti gradu. Podstaknite ih da razmišljaju izvan spomenika i uzmu u obzir obrazovanje, kulturu i dela solidarnosti. Nakon kratkog razgovora, ispričajte priču o Mariji Trandafil i Matici srpskoj.

Napomene o kulturnom nasleđu

Osnovana 1826, Matica srpska je najstarija srpska kulturna i naučna institucija. Od preseljenja u Novi Sad 1864, imala je ključnu ulogu u očuvanju srpskog jezika, književnosti i kulturnog nasleđa. Zgrada takođe odražava trajno nasleđe Marije Trandafil, čije je dobrotvorstvo podržavalo obrazovanje i socijalnu pomoć.

Pitanja za razmišljanje

Kako postupci jedne osobe mogu uticati na buduće generacije?

Zašto je važno čuvati kulturne institucije?

Kakvo biste nasleđe voleli da ostavite u svojoj zajednici?

Stanica 4: Gimnazijska ulica – mural „Srpska Atina”

Saveti za vođenje

Pozovite učesnike da posmatraju mural pre čitanja teksta. Pitajte ih šta misle da on predstavlja i da li murale treba smatrati delom kulturnog nasleđa grada. Podstaknite različita mišljenja pre nego što otkrijete priču iza zida.

Napomene o kulturnom nasleđu

Murali su deo savremenog urbanog nasleđa i odražavaju identitet, vrednosti i kreativnost zajednice. Ova lokacija takođe pokazuje kako ulična umetnost može postati predmet javne rasprave, pokazujući da odluke o tome šta se čuva ili uklanja utiču na to kako se gradovi sećaju svoje prošlosti.

Pitanja za razmišljanje

Treba li uličnu umetnost štititi kao kulturno nasleđe?

Ko treba da odlučuje šta ostaje vidljivo u javnom prostoru?

Kako ulična umetnost može oblikovati identitet grada?

Prateći materijal

Tokom ture

Stanica 5: Dunavski park – Labudovo jezero

Saveti za vođenje

Zamolite učesnike da trenutak posmatraju park u tišini. Podstaknite ih da primete kako ljudi koriste taj prostor i po čemu se razlikuje od prometnih gradskih ulica. Pozovite ih da razmisle zašto su parkovi važni i za pojedince i za zajednice.

Napomene o kulturnom nasleđu

Otvoren 1895, Dunavski park je jedan od najstarijih javnih parkova u Novom Sadu. Vremenom je postao mesto za odmor, društvene susrete i kulturno pamćenje, a znamenitosti poput Labudovog jezera doprinose njegovom simboličkom značaju za generacije stanovnika.

Pitanja za razmišljanje

Zašto su parkovi važni javni prostori?

Kako zelene površine utiču na naše blagostanje i osećaj pripadnosti?

Kakva sećanja ili emocije parkovi stvaraju za zajednicu?

Stanica 6: Dunavski kej – kretanje i zajednički prostor

Saveti za vođenje

Pozovite učesnike da posmatraju različite načine na koje ljudi koriste kej. Zamolite ih da primete šetače, bicikliste, trkače i ljude koji se odmaraju pored reke. Podstaknite ih da razmisle o tome kako kretanje oblikuje doživljaj deljenja javnog prostora.

Napomene o kulturnom nasleđu

Dunavski kej je jedan od najomiljenijih javnih prostora Novog Sada i povezuje grad sa rekam i međunarodnom biciklističkom rutom EuroVelo 6. On pokazuje kako javni prostori podržavaju rekreaciju, mobilnost i svakodnevne susrete, povezujući lokalni život sa širim evropskim rutama.

Pitanja za razmišljanje

Kako ljudi dele javni prostor a da međusobno ne razgovaraju?

Šta čini kej prijatnim za različite korisnike?

Kako kretanje utiče na naš doživljaj grada?

Prateći materijal

Tokom ture

Stanica 7: Varadinski most – obnova i pamćenje, most povezivanja

Saveti za vođenje

Zamolite učesnike da zastanu na sredini mosta i osmotre obe strane grada. Pozovite ih da razmisle o tome kako mostovi povezuju ne samo mesta, već i ljude, sećanja i istorijske događaje.

Napomene o kulturnom nasleđu

Varadinski most je postao simbol otpornosti i obnove. Srušen tokom NATO bombardovanja 1999. i kasnije obnovljen, predstavlja kako javni prostori čuvaju kolektivno pamćenje, nastavljajući da služe svakodnevnom životu.

Pitanja za razmišljanje

Šta most simbolizuje osim fizičke veze?

Kako mesta mogu čuvati sećanja na prošle događaje?

Zašto je obnova važna za zajednicu?

Stanica 8: VIDIKOVAC PODGRAĐE – „Šta je zaštićeno nasleđe?”

Saveti za vođenje

Pre čitanja teksta, zamolite učesnike da pogledaju Petrovaradinsku tvrđavu i opišu šta je, po njihovom mišljenju, čini vrednom zaštite. Podstaknite ih da razmisle da li nasleđe određuje samo starost ili i značenje koje ljudi pridaju nekom mestu.

Napomene o kulturnom nasleđu

Petrovaradinska tvrđava je jedno od najvažnijih mesta kulturnog nasleđa u Srbiji.

Izgrađena između 17. i 18. veka, od vojnog uporišta prerasla je u kulturnu znamenitost, pokazujući kako nasleđe vremenom dobija nova značenja.

Pitanja za razmišljanje

Šta neko mesto čini vrednim zaštite?

Može li nešto postati nasleđe zbog svog značenja, a ne samo zbog starosti?

Ko treba da odlučuje šta se čuva za buduće generacije?

Prateći materijal

Tokom ture

Stanica 9: „Kome je ovaj prostor namenjen?” (sport i pristupačnost)

Saveti za vođenje

Pozovite učesnike da posmatraju ko koristi sportski prostor i na koji način. Zamolite ih da razmisle da li se svi osećaju jednako dobrodošlo i koji faktori mogu podstaći ili obeshrabriti ljude da učestvuju.

Napomene o kulturnom nasleđu

Javni sportski i rekreativni prostori podstiču zdravlje, društvenu interakciju i život zajednice. Iako su otvoreni za sve, njihov dizajn, pristupačnost i društvene norme mogu uticati na to ko se u njima oseća prijatno.

Pitanja za razmišljanje

Znači li „otvoreno za sve” uvek i „pristupačno svima”?

Šta može učiniti da se neko oseća uključeno ili isključeno u javnom prostoru?

Kako bi ovaj prostor mogao postati prijatniji za različite grupe?

Stanica 10: Most slobode – Hajdinovo remek-delo

Saveti za vođenje

Pozovite učesnike da poslednji put pogledaju grad sa mosta. Zamolite ih da se osvrnu na mesta koja su obišli i izdvoje jednu lokaciju koja je promenila način na koji vide Novi Sad.

Napomene o kulturnom nasleđu

Most slobode, delo inženjera Nikole Hajdina, jedna je od najprepoznatljivijih znamenitosti Novog Sada. Obnovljen nakon rušenja 1999, simbolizuje otpornost, kontinuitet i vezu između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti grada.

Pitanja za razmišljanje

Koje mesto sa ture je na vas ostavilo najjači utisak i zašto?

Kako javni prostori oblikuju identitet grada?

Koju priču o Novom Sadu ćete poneti sa sobom nakon ove ture?

Prateći materijal

Nakon ture

Ukupno trajanje: 15–20 minuta

Ciljevi

Pomozite učesnicima da:

razmisle o onome što su otkrili tokom ture;

povežu lična iskustva sa kulturnim identitetom Novog Sada;

razmotre kako mogu doprineti očuvanju i obogaćivanju javnih prostora.

Rad sa grupom

Započnite individualnim osvrtom, nastavite grupnim razgovorom i završite kreativnom aktivnošću. Podstaknite učesnike da saslušaju različite perspektive i poštuju raznolika iskustva.

Potreban materijal

Samolepljive papiriće ili beležnicu

Olovku

1. Jedno mesto, jedno sećanje (5 minuta)

Pitajte učesnike:

„Koja je stanica na vas najviše uticala i zašto?“

Pozovite nekoliko učesnika da ukratko podele svoje odgovore.

2. Grupni osvrt (5 minuta)

Prodiskutujte sledeća pitanja:

Da li je neko mesto promenilo način na koji vidite Novi Sad?

Koja vas je priča najviše iznenadila?

Kako javni prostori utiču na naš osećaj pripadnosti?

Šta danas čini kulturno nasleđe značajnim?

3. Ostavite svoj odjek (5–10 minuta)

Zamolite svakog učesnika da napiše jednu rečenicu koja počinje sa: „Jedna stvar koju želim da ljudi pamte o Novom Sadu jeste...”

Pozovite učesnike da podele svoje odgovore sa grupom. Podstaknite ih da saslušaju različite perspektive i primete kako se svaka osoba na jedinstven način povezuje sa gradom.

Završetak

Zaključite podsećajući učesnike da identitet grada ne oblikuju samo njegove znamenitosti i istorija, već i ljudi koji u njemu žive, sećanja koja stvaraju i priče koje biraju da podele. Podstaknite ih da nastave da istražuju svoje zajednice sa radoznalošću i uvažavanjem raznolikih iskustava koja ih oblikuju.

Prateći materijal

Reference

Hajdin, N. (1981). Tehničko i arhitektonsko rešenje Mosta slobode. Dokumentacija o estetici „refleksionog kruga” u urbanom inženjerstvu.

Pušić, Lj. (2003). Urbana kultura: osnova održivog multikulturalizma. Novi Sad: SAS i Filozofski fakultet. Bavi se Dunavskim kejom kao prostorom društvene kohezije i identitetom „Srpske Atine”.

Pušić, Lj. (1987). Urbani razvoj gradova u Vojvodini tokom 19. i prve polovine 20. veka. Novi Sad: Matica srpska.

Arhiva MGM i Lovćen filma (1961). Produkcijaska dokumentacija filma „Nasilje na trgu” (Square of Violence). Režija: Leonardo Berkovici. Dokumentacija o pretvaranju Trga slobode u filmski set.

Arhiv Matice srpske (1864–danas). Dokumenti o dobrotvorki Mariji Trandafil i osnivanju sirotišta. Istorija najstarije srpske kulturne i naučne institucije.

Milojević, S. (2017). Mural Vere Crvenčanin Kulenović. Dokumentacija ulične umetnosti o prvoj jugoslovenskoj filmskoj rediteljki.

Pušić, Lj. (2005). „O prednostima života u Novom Sadu: mišljenja stanovnika Vojvodine”. Sociološki pregled, god. XXXIX, br. 4.

Udruženje „Bute dobri” (2019). Mural „Srpska Atina” (Njegoševa ulica). Umetnička i politička dokumentacija o okupljanju intelektualaca 19. veka u „Beloj lađi”.

Pollack, S. (1969). Produkcijски dnevnik filma „Castle Keep”. U glavnoj ulozi Bert Lankaster. Dokumentacija o snimanju u Kameničkom parku i dvorcu Marcibanji-Karačonji.

intervjui

vesti

društvene mreže

blogovi